

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

Доповідач: Шкрєбко Ю.А., студент групи ЮМ -91, СумДУ

Науковий керівник: Наталіч О Ю., викладач кафедри

АГПФЕБ

Неповнолітніми вважаються особи, які не досягли 18-го віку.

Враховуючи біологічні, психічні та соціальні особливості неповнолітніх, закон, по-перше, забезпечує їх посилену кримінально-правову охорону, по-друге, передбачає особливості їх притягнення до відповідальності, звільнення від відповідальності, призначення покарання, звільнення від покарання і його відбукання [2, с. 230].

Характерним для неповнолітніх є зменшення видів покарань, скорочення їх строків і розмірів. Так, неповнолітньому злочинцю не може бути призначене позбавлення волі, якщо він вчинив злочин невеликої тяжкості і вперше. Особам які вчинили злочин у віці до 18 років, не може бути призначене покарання більше ніж 10 років[3, с. 172].

Звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітнього із застосуванням примусових заходів виховного характеру

Обов'язковими умовами звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру є : а) вчинення злочину невеликої або середньої тяжкості; б) наступне, після вчинення злочину і до постановлення вироку, щире розкаяття і бездоганна поведінка[4, с. 380].

Особливістю відповідальності неповнолітніх є застосування до них примусових заходів виховного характеру. Під цими заходами розуміють передбачені кримінальним законом заходи впливу, що застосовуються судом до неповнолітніх за вчинення злочину, але не є кримінальним покаранням[3, с. 171]

Неповнолітнього, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості, може бути звільнено від кримінальної відповідальності, якщо його виправлення можливе без застосування покарання[1.ст . 97]. У цих випадках суд застосовує до неповнолітнього примусові заходи виховного характеру, передбачені частиною другою статті 105 ККУ, а саме: застереження, що полягає в оголошенні судом осуду соціально небезпечної поведінки, у вимозі припинити таку поведінку під загрозою застосувати більш суворі заходи відповідальності; передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу; покладення на неповнолітнього обов'язку відшкодувати заподіяну шкоду та інше[3, с. 172].

Примусові заходи виховного характеру, передбачені частиною другою статті 105 цього Кодексу, суд застосовує і до особи, яка до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною цього Кодексу [1, ст. 105].

У разі ухилення неповнолітнього, що вчинив злочин, від застосування до нього примусових заходів виховного характеру ці заходи скасовуються і він притягується до кримінальної відповідальності.

Звільнення від кримінальної відповідальності допускається лише тоді, коли завдання, які стоять перед КК, можуть бути досягнуті і без застосування найбільш суворих кримінально-правових заходів[2, с. 232]

Штраф

На відміну від повнолітніх осіб штраф застосовується лише до неповнолітніх, що мають самостійний дохід, власні кошти або майно, на яке може бути звернене стягнення.

Розмір штрафу встановлюється судом залежно від тяжкості вчиненого злочину та з урахуванням майнового стану неповнолітнього в межах до п'ятисот встановлених законодавством неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.[1, ст. 99]

Громадські та виправні роботи

Щодо громадських робіт також є певні відмінності від загально застосовуваних норм – громадські роботи можуть бути призначені неповнолітньому у віці від 16 до 18 років на строк від тридцяти до ста двадцяти годин на відміну від повнолітніх яким призначають від 60 до 240 годин і полягають у виконанні неповнолітнім робіт у вільний від навчання чи основної роботи час. Тривалість виконання даного виду покарання не може перевищувати двох годин на день, а у повнолітніх 4 годин на день.

На відміну неповнолітніх виправні роботи можуть бути призначені неповнолітньому в віці від 16 до 18 років за місцем роботи на строк від двох місяців до одного року.

Позбавлення волі на певний строк

Позбавлення волі не може бути призначене неповнолітньому, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості, навіть без наявності певних підстав та дій.

Покарання у виді позбавлення волі призначається неповнолітньому:

- 1) за вчинений повторно злочин невеликої тяжкості - на строк не більше двох років;
- 2) за злочин середньої тяжкості - на строк не більше чотирьох років;
- 3) за тяжкий злочин - на строк не більше семи років;
- 4) за особливо тяжкий злочин - на строк не більше десяти років;
- 5) за особливо тяжкий злочин, поєднаний з умисним позбавленням життя людини, - на строк до п'ятнадцяти років.

З цього можна зробити висновок, що неповнолітнім не встановлюються довічне ув'язнення на відміну від інших осіб.

При призначенні покарання неповнолітньому суд, крім обставин, передбачених у статтях 65 - 67 ККУ, враховує умови його життя та виховання, вплив дорослих, рівень розвитку та інші особливості особи неповнолітнього, що не враховується в випадках з іншими особами.

При призначенні покарання неповнолітньому за сукупністю злочинів або вироків остаточне покарання у виді позбавлення волі не може перевищувати п'ятнадцяти років.

Звільнення від відбування покарання з випробуванням

Особливості звільнення від відбування покарання з випробуванням: 1) можливе при засудженні їх тільки до одного виду покарання – позбавлення волі; 2) іспитовий строк встановлюється тривалістю від одного до трьох років; 3) суд може покласти на окрему особу обов'язок щодо нагляду за засудженим та проведення з ним виховної роботи[4, с. 380-381]

Звільнення від відбування покарання з випробуванням застосовується до неповнолітніх відповідно до статей 75 - 78 ККУ, з урахуванням умов його життя та виховання, впливу дорослих, рівень розвитку та інші особливості особи неповнолітнього, що не враховується при розгляді справ щодо інших осіб.

У разі звільнення неповнолітнього від відбування покарання з випробуванням суд може покласти на окрему особу, за її згодою або на її прохання, обов'язок щодо нагляду за засудженим та проведення з ним виховної роботи, що не застосовується до інших осіб у разі звільнення від кримінальної відповідальності.

До неповнолітнього може бути застосовано кілька примусових заходів виховного характеру, що передбачені у частині другій цієї статті. Тривалість заходів виховного характеру.[1, ст. 104]

Суд може також визнати за необхідне призначити неповнолітньому вихователя в порядку, передбаченому законом.

Звільнення від кримінальної відповідальності та відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності

Звільнення від кримінальної відповідальності та відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності до осіб, які вчинили злочин у віці до вісімнадцяти років, застосовується відповідно до статей 49 та 80 ККУ.

Щодо осіб, зазначених у частині першій цієї статті, встановлюються такі строки давності:

- 1) два роки - у разі вчинення злочину невеликої тяжкості;
  - 2) п'ять років - у разі вчинення злочину середньої тяжкості;
  - 3) сім років - у разі вчинення тяжкого злочину;
  - 4) десять років - у разі вчинення особливо тяжкого злочину.
3. Щодо осіб, зазначених у частині першій цієї статті, встановлюються такі строки виконання обвинувального вироку:
- 1) два роки - у разі засудження до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, а також при засудженні до покарання у виді позбавлення волі за злочин невеликої тяжкості;
  - 2) п'ять років - у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі за злочин середньої тяжкості, а також при засудженні до покарання у виді позбавлення волі на строк не більше п'яти років за тяжкий злочин;
  - 3) сім років - у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі на строк більше п'яти років за тяжкий злочин;
  - 4) десять років - у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі за особливо тяжкий злочин.

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання

До осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі за злочин, вчинений у віці до вісімнадцяти років, може бути застосоване умовно-дострокове звільнення від відбування покарання незалежно від тяжкості вчиненого злочину.

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою та ставленням до праці та навчання довів своє виправлення.

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване до засуджених за злочин, вчинений у віці до вісімнадцяти років, після фактичного відбуття:

1) не менше третини призначеного строку покарання у виді позбавлення волі за злочин невеликої або середньої тяжкості і за необережний тяжкий злочин;

2) не менше половини строку покарання у виді позбавлення волі, призначеного судом за умисний тяжкий злочин чи необережний особливо тяжкий злочин, а також, якщо особа раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі за умисний злочин і до погашення або зняття судимості знову вчинила у віці до вісімнадцяти років новий умисний злочин, за який вона засуджена до позбавлення волі;

3) не менше двох третин строку покарання у виді позбавлення волі, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, а також, якщо особа раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі і була умовно-достроково звільнена від відбування покарання, але до закінчення невідбутої частини покарання та до досягнення вісімнадцятирічного віку знову вчинила умисний злочин, за який вона засуджена до позбавлення волі.

4. До неповнолітніх заміна невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням не застосовується.

5. У разі вчинення особою, щодо якої застосоване умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, протягом невідбутої частини покарання нового злочину суд призначає їй покарання за правилами, передбаченими у статтях 71 і 72 цього Кодексу.

Література

1. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доп. станом на 10 лист. 2010 р.: (ОФЦ. ТЕКС). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2010. – 188 с. – (Кодекси України)
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України/ За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 7-ме вид., переробл. та допов. – К.: Юридична думка, 2010. – 1288 с.
3. Селецькій С. І. Кримінальне право України. Загальна частина. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 248 с.
4. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. Закладів освіти /М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; За ред. Професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиста, В. Я. Тація. – Київ – Харків: Юрінком Інтер – Право, 2002. – 416 с.